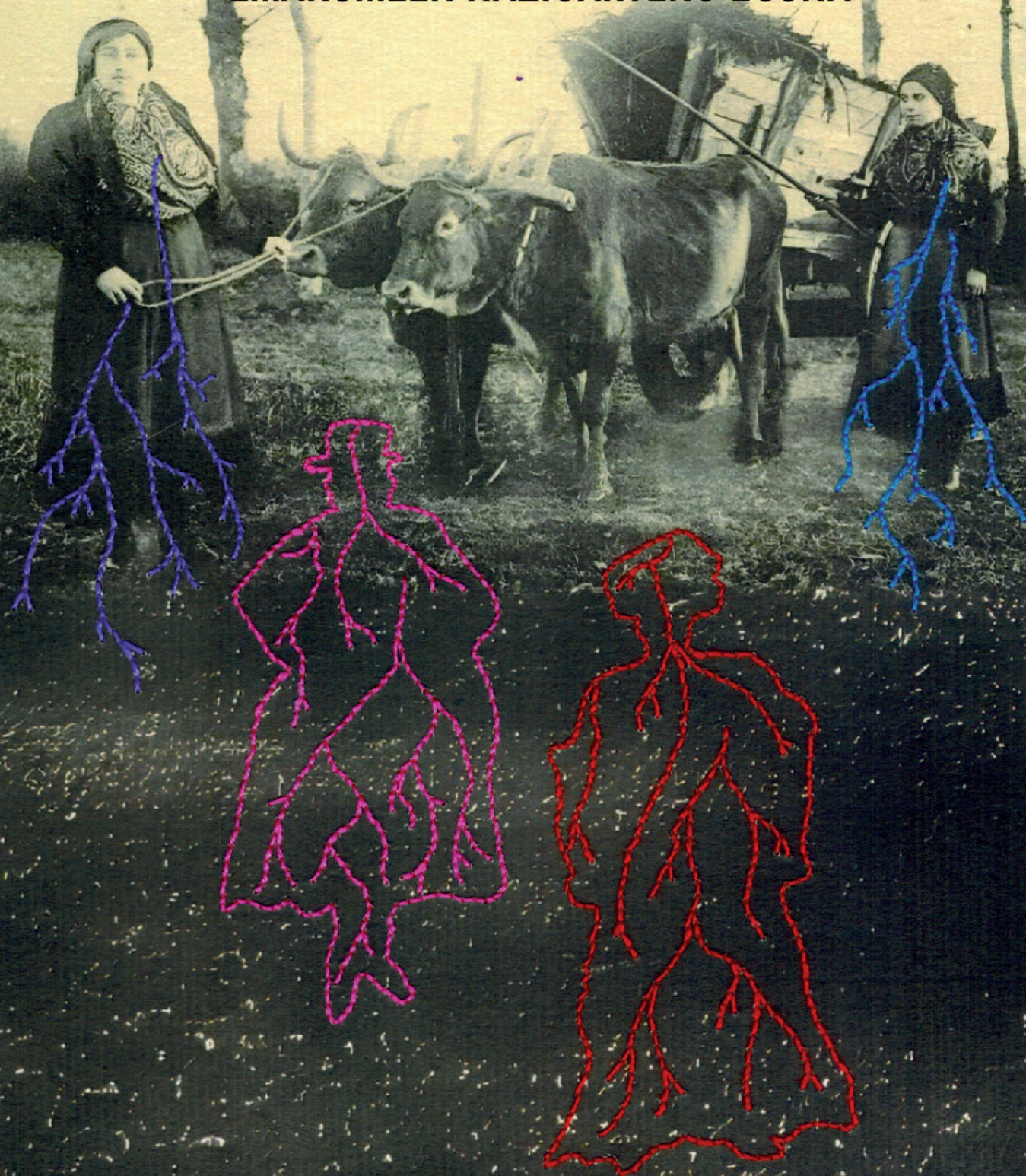

M8-REN INGURUKO GOGOETA-EKINTZARAKO PROPOSAMEN DIDAKTIKOA

EMAKUMEEN NAZIOARTEKO EGUNA

Argitaratzailea: **InteRed**

Egilea: InteRed

Diseinua eta maketazioa: Rosy Botero

Ilustrazioa: *PURA QUITERIA*

Data: iraila 2025

ISBN: 978-84-121198-8-6

Finantzaketa:

Argitalpen hau Garapenerako Nazioarteko Lankidetzaren Espainiako Agentziaren (AECID) finantza-laguntzarekin egin da, «Herritartasun global baten aldeko 4.7 helburua: 2030ean gure konpromisoa betetzea» hitzarmenaren kontura (2022/PCONV/000319)

Argitalpenaren edukia erantzukizun osoa InteRed erakundeari dagokio, eta ez du, ezinbestean, AECIDen iritzia islatzen.

EDUKIA

Aurkezpena

M8aren
TESTUINGURUA.

Saio
didaktikoak

Orria 4

1

Orria 6

2

Orria 7

3

1. AURKEZPENA

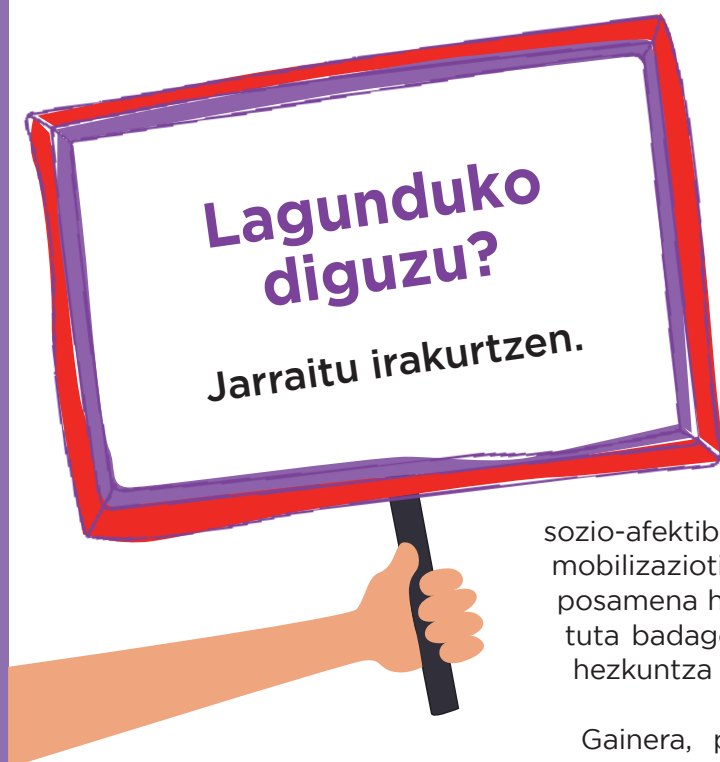
M8 honetan proposamen didaktiko bat aurkezten dugu, zeinetan lurraldea defendatzen duten emakumeen lana ikusarazi, balioetsi eta eskertu nahi dugun. Emakume horiek, latitude guztietatik, bizi diren lekuetan indarrean dauden eta arlo kolektibotik lan egitera eraman dituzten beste bizimodu batzuk defendatzen dituzte egunero, izateko eta egoteko beste modu batzuei duintasuna emateko eta pertsona guztientzat bizitzeko duina izango den etorkizuna lortzeko.

Proposamen honekin, halaber, emakumeen memoria historikoa berreskuratu nahi dugu, hau da, bizitza ahalbidetzen duten zainketei eustean bultzatu dituzten eta bizitzaren zaintzaile gisa parte hartu duten iraganeko eta egungo borroken memoria historikoa. Ibilbide hori ezinbestekoa da ikasitako ikasgaiak eta lorpenak berreskuratzeko, belaunaldien artean elkarrekin pentsatzeko eta ibilitako bideak ez urratzeko.

“Lurraldea” ulertzeko modu hori ekomendekotasunak eta interdependentziak zeharkatzen dute, eta naturak, pertsonak, beste espezie batzuek eta abarrek osatzen dute. Bertan, gizakiak elementu bat baino ez dira, nolabaiteko orekan dauden gainerako elementuekin erlazionatzen direnak, eta horiek guztiek elkar osatzen eta laguntzen duten komunitate bat osatzen dute, elementu menderatzailerik eta botere-harremanik gabe. Garrantzitsua da adieraztea, lurraldearen defentsaz ari garenean, ez dela soilik eremu naturalaren defentsara mugatzen, baizik eta eremu hori osatzen duten elementu ukiezin ugari daudela, hala nola kultura, hizkuntza, tradizioak, balioak eta kosmobisioak, edo lurralde batean bizitzearen esanahia osatzen duten identitateak. Termino horri dagokion esanahia ematea funtsezkoa da ulertzeko herrien borroken atzean zer dagoen eta borroka horiek ingurumenean –bai eta justizia sozialean ere– zer-nolako ondorioak dituzten. Lurraldeak bizitzeaz hitz egiten dugunean, logika horizontaletatik bizitzeaz ari gara, ez esplotazio edo menderatze logikoetatik; logika horiek aukera ematen digute leku horietan gertatzen denarekin hitz egiteko, zainketetatik eta eraldaketa sozialetik abiatuta.

Aurtengo gogoeta-ekintzarako proposamenean, emakume eta mugimendu zehatzak landuko dira, hezkuntza-etapa bakoitzerako jarduera desberdinen bidez. Ikasleek leku askotatik begiratu ahal izatea eta lurralde jakin batekoak izatearen esanahian murgildu ahal izatea bultzatuko da. Horretarako, ekimen kolektiboen garrantzia azpimarratuko da, baita komunitatearena ere, **amesten ditugun** eta bizi nahi ditugun etorkizun horiek sortzeko, funtsezko defendatzaile batzuen eskutik.

Jarduera batzuk ebazteko, pedagogia kritikoak erabiliko dira atzean, hala nola hezkuntza despatriarkalizatzailea, zapalkuntza-sistemak zalantzan jartzen dituztenak, pentsamendu kritikoa eta eraldaketa soziala sustatzen dutenak eta beste latitude batzuetatik datozenak, bereziki Latinoamerikatik edo Abya Yalatik, gu ikuspegi eurozentrikotik ateratzeko eta irakasleak eta ikas-

leak beste leku batzuetatik gauzak begiratzera gonbidatzeko. Izan ere, nondik begiratzeko dugun, dena alda daiteke.

Ikasturte honetan lau jardura didaktiko proposatu nahi dizkizugu, hezkuntza-etapa bakoitzerako bat: Haur Hezkuntzako bigarren zikloa, Lehen Hezkuntza, Bigarren Hezkuntza, Batxilergoa eta Lanbide Heziketa. Gaur egungo egoeran oso beharrezkoak diren ikuspegi sozio-afektibotik eta pentsamendu kritikotik nahiz mobilizaziotik lan egiteko pentsatuta daude. Proposamena hezkuntza-sistema formalerako pentsatuta badago ere, jarduerak egokitu egin daitezke hezkuntza ez-formalean lantzeko.

Gainera, proposamen hau InteRed erakundea ekofeminismoari, zainketen pedagogiari, hezkuntza eraldatzaileari eta indarkeria matxistak prebenitzeko #BERDINTASUNA-RENUNEADA kanpainari buruz egiten ari den lanaren barruan kokatzen da. Kanpaina horren helburua da, bereziki gazteen artean, jarrera kritikoa, gogoe-tatsua eta aktiboa sustatzea emakumeek emakume izateagatik bizi dituzten desberdintasunei eta indarkeria espezifikoari dagokienez, eta hezkidetzarako ibilbide-orri baten aldeko apustua egitea, ikasgelan jarduteko lau ardatz oinarri hartuta:

2. M8aren TESTUINGURUA

Martxoaren 8a Emakumeen Nazioarteko Eguna da, emakumeen eguneroko lana ikusarazteko eta aitortzeko eguna, beren bizitzaren eremu guztietan (pertsonala, familiakoa eta soziala) jasaten dituzten diskriminazioei eta horiek mundu osoan sortzen dituzten indarkeria-motei amaiera emateko. Egun horrek planeta osoko emakumeen eta gero eta gizon gehiagoren bat-egitea irudikatzen du, emakumeen eta gizonen arteko desberdintasunekin amaitzea xede duena, eta agerian jartzen ditu orain arteko lorpenak, ibilbide historikoa eta berdintasunezko gizarte baten alde egindako apustua. Izan ere, badakigu guztiok bat egin behar dugula, gure aniztasunetik abiatuta eta iza-ki bakar gisa, eta bide horretan ekarpen handia egin behar dugula, #berdintasunarenunea delako.

ZERGATIK MARTXOAREN 8an?

Martxoaren 8a Emakumeen Nazioarteko Eguna da. Egun horretan, genero-berdintasun erreala eta eraginkorra lortzeko nazioarteko borroka defendatzen dugu. Istorioa duela 100 urte baino gehiagokoa da, 1857ko martxoaren 8koa, hain zuzen ere. Egun hartan, New Yorkeko ehungintza-fabrika bateko ehunka emakume langile kaleetan barrena ibili ziren, lan-baldintza kaskarren eta soldata baxuen (gizonek kobratzen zutenaren erdia baino gutxiago) aurka protesta egiteko. Emakumeen eskubideen alde borrokatzeko lehen manifestazioetako bat izan zen, eta hainbat mugimendu, gertaera eta mobilizazio (1909ko alkandora-egileen greba kasu) bata bestearen atzetik etorri ziren ordutik aurrera. 1910ean, Emakume Sozialisten Nazioarteko II. Konferentzia egin zen Kopenhagen, eta M8a Emakume Langilearen Nazioarteko Egun gisa ezarri zen. Emakumeen eskubideen aldeko borrokaren atalik gordinena, ordea, 1911ko martxoaren 25ean gertatu zen, New Yorkeko Triangle Shirtwaist alkandora-fabrikak su hartu zuenean. Guztira, 123 emakume eta 23 gizon hil ziren. Gehienak 14 eta 23 urte bitarteko gazte migratzaileak ziren. 1911ko martxoan bertan ospatu zen lehen aldiz Emakumearen Eguna Alemanian, Austrian, Danimarkan eta Suitzan, eta emakumeen I. Nazioarteko Martxa egin zen, “Lan berdina, soldata berdina” lelopean. Egun hori herrialde gehiagotara zabaldu zen pixkanaka, eta Espainian 1936an ospatu zen lehen aldiz. 39 urte geroago, NBEk 1975-1985 aldia emakumeen hamarkada izendatu zuen, eta orduan ezarri zen ofizialki M8 Emakumearen Nazioarteko Eguna.

3. SAIO DIDAKTIKOAK

Proposamen didaktikoak hainbat hezkuntza-etapa bildu nahian diseinatu dira, eta, beraz, irakasleek azken egokitzapenak egin beharko dituzte, taldearen heldutasun-mailaren eta gaitasunen arabera.

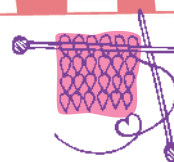
Haur Hezkuntza:
Mina- Wangari
Maathai.

Lehen Hezkuntza:
Chipko
mugimendua.

Bigarren Hezkuntza:
Etorkizuna ez da saltzen.
Emakume defendatzaileak
lurrean.

Batxilergoa eta
Lanbide Heziketa:
Guatemalako ehuleak beren duin-
tasunaren eta lanaren defentsan.

HAUR HEZKUNTZAKO (BIGARREN ZIKLOA) MARTXOAREN 8KO SAIOA MINA – WANGARI MAATHAI

Ikaskuntza-helburuak

- Wangari Maathairen historia eta planeta zaintzen egindako lana ezagutzea.
- Naturaren beste elementu bat zarela pentsatzea eta harekin emozionalki konektatzea.
- Logika horizontaletatik bizileku ditugun lurraldeak sentitzea, berrirudikatzea eta birjabetzea.¹
- Komunitatetik ekimen kolektiboak gauzatzearen garrantzia ulertzea.

Materialak

Papelografoak edo paper jarraitua.
Koloretako pinturak.
Kartoi meheak.
Zeloa.
Errotuladoreak.
Mina ipuinaren kopia bat. 20.
eta 21. orrialdeetako laminak.
Loreontzi handiaren itxura egi-
teko objektu birziklatua.
Lurra.
Hazi-zorroak.
Makilatxoak.

2030 Agenda

Ardatza: Pertsonak.

GJH nagusi honi dago lotuta:
5 - Genero-berdintasuna.

Hezkuntza-gaitasunak

Hizkuntza-komunikaziorako gaitasuna.
Gaitasun pertsonala, soziala eta ikasten ikastekoa.
Herritartasunerako gaitasuna.
Kontzientzia eta adierazpide kulturaletarako gaitasuna.

1. Bizileku ditugun inguruneak logika horizontaletatik bizitzeaz ari gara, ez esplotaziotik edo menderatzetik, eta horrek aukera emango digu lurralde horietan gertatzen denarekin hitz egiteko, zainketen eta justizia sozialaren logiketatik abiatuta.

Zer da kartografia soziala?²

Mapak taldean eraikitzeke metodologia bat da, non zentzu espazial berriak sortzen diren. Prozesuan beti ahalegina egiten da lotura horizontalak eta elkarrekiko partaidetza-harremanak ezartzeko. Praktikaren esku-hartzearen emaitzak ez du emaitza-maparik. Emaitza parte-hartzaileen eta mapari gehitzen zaizkion marka berezien artean sortzen den prozesua bera da.

- Emandako mapak pasiboki erreproduzitzetik, geure mapak ekoiztera igaroko gara, sorkuntza-ekintza gisa.
- Guztiok gara kartografoak, ikastunak eta lurraldeko ekoizleak.
- Eraikuntza elkarriketan eta eztabaidan egiten da, esperientziak partekatuz. Elkarriketaren eta eztabaidaren ondoren, guztiok gehiago ezagutzen dugu sortutako lurraldea.
- Lurraldea gehiago ezagututa, errazagoa da bertan esku hartzea, bertako errealitate anitzetan nabigatuz. Lurraldea subjektiboa dela ulertzen laguntzen digu, eta, beraz, gure zentzumenetatik, esperientziazatik eta prozesu sozialetatik eraikia. Lurraldea memoria da; desioa; gertaera eta proiektzioa.

Saioaren garapena eta orientabide metodologikoak

IDENTIFIKATU ETA DESMUNTATU

1. UNEA. PRESTAKETA.

- Irakasleak paper jarraitua edo hainbat papelografo izango ditu elkartuta, eta ikasleei eskatuko die inguruan esertzeko, biribilean³.
- Papelografoaren gainean pinturak utziko ditu (ikasle txikieneen kasuan, aurrez kartoi mehezko zuhaitzak eta landareak presta ditzake, atzean zelo batekin, ikasleek kartografia emozionala egiterakoan itsatsi ahal izan ditzaten).
- Ingurunea ezagutzeko jarduera batekin hasten da, honako galdera hauek eginez: *Zuhaitzak gustatzen zaizkizue? Nolakoak dira? Zein koloretakoak? Urtean zehar aldatzen dira? Zer usain dute? Zer nabaritzen dugu ukitzen ditugunean? Zertarako balio dute? Garrantzitsuak iruditzen zaizkigu?*
- *Non aurkitzen dituzue zuhaitzak edo landareak zuen eguneroko lekuetan? Zuentzat garrantzitsuak diren lekuetan? Nolakoak dira leku horiek?* Irakasleak adierazten dizkioten lekuak eta espazioak marraztuko ditu (adibidez, ikastetxea, parkea, hiri-baratzea, plaza, etxeak...), eta auzo moduko bat sortuko du. Espazioak ikasleek beren deskribapenetan transmititzen duten pertzepzioaren arabera islatuko dira, hau da, ez diren bezala, baizik eta ikasleek hautematen dituzten moduan

2. Kasu honetan, metodologia hori egokitzea planteatzen da, heldutasun-etapa dela eta; hala ere, kontzeptu-zertzelada batzuk ematen dira, irakasleek hobeto uler dezaten.

3. Era berean, papelografoa horman jar daiteke, irakasleak ikasleek kontatzen diotena marraztu dezan, eta, ondoren, lurrera jaitsi denen artean lantzeko. Irakasleei gomendatzen diegu taldeko mekanika horiek ikasleekin hobeto funtzionatzeko moduan egokitzea.

(adibidez, agian parkea, arratsaldeak igarotzen dituzten lekua, handia eta leku interesgarri eta askotarikoz betea hautemango dute, espazio horretan askotariko jolasak garatzen dituztelako; edo baliteke patioan dauden bi zuhaitza handiak iruditzea hurrei, eta leku asko hartzea, haientzat garrantzitsuak direlako).

- Ondoren, ikasleei esango zaie zuhaitzak eta landareak marraztu edo itsasteko halakoak dauden auzoko lekuetan, baina baita zuhaitz eta landare horiek egotea gustatuko litzaiekeen lekuetan ere, beren ikastetxea, auzoa, hiri-baratzea, parkeak eta gainerako lekuak nolakoak izatea gustatuko litzaiekeen birpentsatzeko.
- Kartografia amaitzen denean, galderak egingo zaizkie, elkarrekin go-goeta egiteko: *Zer gertatuko litzateke zuhaitzik, landararik edo lorearik ez balego? Nolakoa izango litzateke gure ikastetxea, edo jolasten garen parkea, edo gure auzoko kaleak eta plazak? Eta gure familiekin fruta erostera joaten garen frutategia ez balego, ez dagoelako frutak ekoizten dituen zuhaitz edo sastrakarik? Eta parkean beste haur eta familia batzuekin topo egiterik ez bagenu elkarrekin jolasteko eta hitz egiteko, zuhaitzen itzalik ez dagoenez eguzki eta bero gehiegi egiten duelako? Eta animaliak desagertuko balira ezin dituztelako gordelekuak eraiki edo elikagaiak aurkitu? Eta hegaztiek gure auzora etortzeari utziko baliote habiak non eraiki ez dutelako?*

2. UNEA: IPUINA.

- *Ezagutu nahi al duzue zuhaitzak egurra saltzeko moztu zituzten herri batean bizi zen pertsona baten istorioa? Jakin nahi al duzue nola konturatu zen jada ezin zela leku horretan ondo bizi? Hori ikusita, ekitea erabaki zuen, eta bere ideiak gauza beragatik kezkatuta zeuden beste emakume batzuekin partekatzea, eta bat egin zuten irtenbide bat elkarrekin bilatzeko.*
- **Mina ipuinaren** 20. orrialdea irakurtzea, 21.a erakusten den bitartean, Wangari Maathairen istorioa sartzeko:

“Wangari Maathairi zuhaitz-emakumea deitzen zioten, eta duela urte batzuk hil zen. Kenyan jaio zen, Afrikako herrialde batean, non 47 milioi zuhaitz baino gehiago landatu zituen. Natura zaintzeagatik oso sari garrantzitsua jaso zuen”.

Egilea: Alejandra Salmerón Ntutumu
Ilustrazioa: Adaora Onwuasoanya Martínez.

- Historia osatzeko, [bideo](#) hau ere ikus daiteke.
- Osagarri gisa erabiltzeko beste material interesgarri bat Wangari Maathai berak kontatutako istorio hau da: [“Kolibria izango naiz”](#).
- Saio hau amaitzeko, bizileku ditugun lekuak defendatzearen garrantziaz hausnartuko da ikasleekin, eta, horretarako, pentsatu behar dugu leku horiek nolakoak izatea nahi dugun, bertan bizitzea atsegina izan dadin pertsonentzat, animalientzat, landareentzat eta abarrentzat atsegina izan daitezen. Hala ez denean, elkartu, elkarrekin pentsatu eta defendatzeko jardun dezakegu.

Ekin

3. UNEA: HAZITEGIA

- Ikasleei eskatuko zaie ikasgelara makilatxo txiki bat eramateko, parkeko edo landako lurretik jaso dutena, eta, familien laguntzarekin, etxean emakume baten izena idatziko dute makilan, zainketen bidez bizitzari eusten laguntzen duela iruditzen zaiena (izan daiteke bere familiako emakume bat, irakaslea, ezagutzen dituzten auzoko pertsonak edo familiak azaldu nahi dion erreferente historiko bat...). Ondoren, makila nahi duten bezala apainduko dute.
- Ikasgelan, irakasleak birziklatzeko ontzi handi bat eramango du loreontzi gisa erabiltzeko eta landaketa kolektibo bat egiteko, eta ikasleen artean hainbat zeregin antolatuko ditu (adibidez, lurra botatzea eta eragitea, ildoak egitea, haziak botatzea, hondarrez estaltzea, ureztatzea...).
- Pertsona bakoitzak azalduko du nor aukeratu duen erreferente gisa, eta emakume horren izena idatzita duen bere makilatxoa sartuko du loreontzian.
- Makilatxoak dituen loreontzia ikastetxeko leku ikusgarri batean jarriko da, gainerako hezkuntza-komunitatearekin partekatzeko.
- Garrantzitsua da txandak egitea ikasleekin loreontzia ureztatzeko, bizitza zaintzearen ideia errotuta gera dadin, ez ekintza puntual gisa, baizik eta bizitzarako egunerokoa eta beharrezkoa den zerbait bezala.

Gogoeta

- Lurraldeetako bizitza ehundu, zaindu eta mantentzen duten emakumeak omentzea.
- Wangari Maathairen historia munduko leku askotan gertatzen denarekin lotzea, bere eguneroko errealitatea eta taldean lan eginez gauzak alda daitezkeela barne.
- Bizitza zaintzearen eta bizi garen lekuez jabetzearen garrantziaz hausnartzea, jakinda elkarrekin eralda ditzakegula gure ekintzen bidez, hobeto eta gusturago bizi garen lekuak izan daitezen.

MARTXOAREN 8-KO LEHEN HEZKUNTZAKO SAIOA CHIPKO MUGIMENDUA

Ikaskuntza-helburuak

- Chipko mugimenduaren historia ezagutzea.
- Pertsonak ekosistema zabalago baten beste elementu bat garena hausnartzea.
- Bizi garen ingurune naturalarekiko sortzen diren emozioei balioa ematea.
- Ulertzea pertsona bakoitza bizileku dituen lekuak defendatzeko eragile aktiboa izan daitekeela, eta ulertzea, halaber, zer-nolako garrantzia daukan modu kolektiboan pentsatzeak eta ekimenak gauzatzeak.
- Genero-berdintasunari eta egun jakin horri buruz sentsibilizatzea.

Materialak

En el techo del mundo:
Chipko. Un cuento propio
audioliburua. Pandora Mirabilia.
Aprender a cuidar la vida gida
didaktikoa. "Besarkada baten
ekologia" jarduera. 24.
orrialdetik 27.era. InteRed.
Irakasleentzako Chipko
mugimenduari buruzko
sakontze-materiala.
Kartoi meheak.
Errotuladoreak.
Zeloak.
Kolore desberdinetako
pinturak.

2030 Agenda

Ardatza: Pertsonak.

GJH nagusi honi dago lotuta:

5 - Genero-berdintasuna

Hezkuntza-gaitasunak

Hizkuntza-komunikaziorako gaitasuna.
Gaitasun pertsonala, soziala eta ikasten ikastekoa.
Herritartasunerako gaitasuna.
Kontzientzia eta adierazpide kulturaletarako gaitasuna.

Saioaren garapena eta orientabide metodologikoak

IDENTIFIKATU

1. UNEA. PRESTAKETA.

- 24. orrialdeko “Besarkada baten ekologia” jardueraren [sarrera](#) irakurtzea gomendatzen zaie irakasleei. Bertan, Chipko mugimenduari buruzko informazioa ematen da, baita [sakontze-materiala](#) ere.
- Hasteko, ikasleei galdetuko zaie ea Chipko mugimenduari buruz hitz egiten entzun duten eta ea zer iradokitzen dien hitz horrek. Haien ideiak jasoko dira eta esanahia azaltzen zaie.
- Ondoren, ikasgelako mapamundi batean India eta, zehazki, Uttar Pradesh departamendua kokatu beharko dituzte. Ahal bada, ikasleei eremuko argazkiak erakutsiko zaizkie, saioan landuko den istorioaren kokalekuarekin emozionalki konektatzea errazagoa izan dadin.

DESMUNTATU

2. UNEA. GAURA DEVIren HISTORIA.

- Pandora Mirabiliaren *Un cuento propio* tituludun bildumako audio-ipuina jarriko da: [En el techo del mundo: Chipko](#).
- Audio-ipuina entzun ondoren, ikasleei galdera hauek egingo zaizkie: *Zein izan zen arazoa Gaura bizi zen lekuan? Zergatik ziren zuhaitzak hain garrantzitsuak emakume horientzat? Zer egin zuten zuhaitzak babesteko? Berdin funtzionatuko zukeen Gaurak bakarrik egin izan balu, emakume guztiak elkartu beharrean?*
- Ikasleen erantzunen bidez azalduko da lurraldearen defendatzaile horiek beren lurraldearekiko besarkada eta maitasuna erabili zituztela mozketaren enpresen mehatxuaren aurkako eta defentsarako estrategia gisa. Garrantzitsua da ikasleekin horri buruz hausnartzea, ohikoagoa izaten baita haien indarkeriazko ekintzei indarkeriazko ekintzekin erantzuten zaiela ikustea, eta ez horrenbeste gatazkak konpontzeko edo desadostasunak adierazteko modu baketsuak ikustea.

3. UNEA. BESARKADA BATEN EKOLOGIA.⁴

- Ikasleei proposatuko zaie beren bizitza, lehentasunak, balioak, gehien axola zaizkien pertsonak eta haien garrantzitsua dena aztertzea eta besarkatzea.
- Horretarako, beren besarkada-ahalmena zein den jakin behar dute. Ikasle bakoitzak bere besarkada-zirkunferentziaren luzera neurtzeko eskatuko zaie, hatz luzetik hatz luzera (besarkada baten keinuan).

4. Jarduera hau Verónica Perales aktibista ekofeministaren proposamen artistikoan oinarrituta dago: *Ecología de un abrazo (extrapolado), o cómo organizar nuestra vida en el perímetro de un árbol* (Perales 2000). Eva Peralesen praktika. *Prácticas artísticas para una pedagogía del sentir* (207.-225. or.). Aula Magna argitaletxea.

Zeregin hori bikoteka egin behar dute; pertsona bakoitzak beste ikas-
kide bati lagunduko dio besarkadaren perimetroa neurtzen⁵.

- Besarkadaren perimetroa lortu ondoren, banaka, neurri horretako zirkunferentzia bat marraztu beharko dute kartoi mehe batean, errotuladore edo pinturekin. Zeregin hori banakakoa da, eta parte-hartzaileak ikasgelako (edo patioko) espazio lasai bat aukeratzera gonbidatuko dira, eroso sentitzeko.
- Marraztutako zirkunferentziak zuhaitz baten enborraren perimetroa sinbolizatzen du. Bertan, haziera-eraztunak ikus daitezke, zuhaitz baten bizitza osoa. Zirkunferentzia horren barruan, parte-hartzaile bakoitzak bere bizitza osatzen duen guztia marraztu, idatzi, margotu eta koloretatuko du, besarkatzen duen guztia.
- Banakako zeregin hori egin ondoren, lankideen bizi-lerroen artean paseatu ahal izango da, horietan zer dagoen behatzeko.

4. UNEA. MIKORRIZAK

- Mikorrizak landareen sustraien eta lurzoruko onddo batzuen arteko lotura sinbiotikoak dira. Mikorrizak batek hainbat zuhaitzen arteko sustraiak batu ditzake, eta lotuta egoten dira, elkarri informazioa eta eza-gutza helaraziz.
- Jarduera honen azken zatia ikasleen zuhaitzei emandako besarkaden artean mikorrizak sortzean datza. Beraz, parte hartzen duten ikasleek mikorrizak/loturak margotu behar dituzte beren zuhaitzen eta ikaskideen artean, komunean dituzten gauza guztiak adieraziz. Horrela, besteengan ikusi ahal izango dira islatuta, eta beste pertsonak haiengan islatuta ikusiko dira, komunitate-giroa sortuz.
- Jarduera amaitzean, ikasleekin gogoeta egingo da: *Erraza edo zaila iruditu zaizue zuentzat garrantzitsuak diren gauzak identifikatzea? Ikaskideen zuhaitzak ikustean, konturatu al zarete hasieran zuen zuhaitzetan sartu ez dituzuen gauza garrantzitsuez? Kostatu egin al zaizue mikorrizak egitea? Gauza asko edo gutxi aurkitu dituzue komunean zuen ikaskideen zuhaitzekin? Denok batera baso bat osatzen dugula sentitzen al duzue?*

Ekin

5. UNEA. BASOA

- Kartoi mehe guztiak ikastetxeko leku ikusgarri batean jarriko dira, erakusketa gisa sortutako mikorriren ordena errespetatuta, hezkuntza-komunitateko gainerako kideek ikusi ahal izan ditzaten.
- Parte hartzen duten ikasle guztien artean basoaren/erakusketaren ize-na erabakiko da, eta testu bat idatziko da modu kolektiboan, Chipko mugimendua eta basoak sortu dituen funtsezko ideiak (zaintzak, kolektibitatea...) azalduz.

5. Zeregin horretan, Lehen Hezkuntzako hasierako ikasturteetako irakasleak gonbidatzen ditugu neurketaren zeregina ikasleen gaitasunetara egokitzea, hura garatzeko; adibidez, bi parte-hartzaile atera daitezke, eta irakasleak lana nola egin behar den adieraz dezake.

- Basoaren erdian kartoi mehe bat utziko da, zirkulu zuri batekin eta erro-tuladoredun saski batekin; horrela, erakusketa ikusten duten pertsonak beren zerbait utzi ahal izango dute zuhaitz zuri horretan, eta beste zuhaitz batzuekin elkartu ahal izango dira mikorriza berriak marraztuz.

Sakontzeko kontzeptu batzuk⁶

- **Ekodependentzia:** ikasleek jakin dezaten gizakiok natura eta biodibertsitate osoa behar ditugula bizirik irauteko, eta, gainera, bizitzaren bilbearen parte garela, beste espezie batzuk bezalaxe. Espezie guztiekiko estimua piztu behar dugu, arbuioa eragiten digutenekikoa barne – hala nola animalia ornogabeak –, eta egungo gizartearen natura-defizita arindu. Beharrezkoa da kultura egozentriko batetik kultura ekozentriko batera igarotzea, mugez eta biomimetikaz jabetuta, hau da, bizitzaren funtzionamendu-legeetatik ikastea eta ikasleak modu harmonikoan garatzea biosferan.
- **Interdependentzia:** gizarte-harremanen, zainketen eta pertsonen arteko elkarrekiko laguntzaren garrantzia ikasleei helarazteko, ongizatea lortze aldera. Izaki sozialak gara berez, eta gure zoriontasunak giza harremanen kalitatearekin du zerikusia, jatorriari, arrazari, klase sozialari, generoari edo sexu-orientazioari lotutako desberdintasunei aurre egiten dien begirada interseksionala aplikatuz.

Gogoeta

- Ikasleekin hausnartzea zer gauza eta pertsona diren garrantzitsuak gure bizitzan eta zer emozio sortzen dizkiguten, eta aukera aprobetxatzea ekodependentzia eta interdependentzia kontzeptuak azaltzeko.
- Taldetik lan egiteko batzen gaituzten gauza komunei garrantzia nola ematen diegun identifikatzea, Chipko mugimenduko emakumeek egin zuten bezala.
- Afektibitatean oinarritutako ekimen baketsuetatik ere aldatu nahi diren egoeren aurrean erresistentzia gauzatzeko moduei buruz hitz egitea.

6. Hemendik aterata: Morán, Charo eta Garúa S. Coop. Mad. (2025). *Educar para el cuidado de las personas y el planeta: actividades ecosociales en las aulas*. InteRed.

BIGARREN HEZKUNTZAKO MARTXOAREN 8KO SAIOA

EMAKUME DEFENDATZAILEAK LURREAN

Ikaskuntza-helburuak

- Lurraldeko defendatzaileen figura eta egiten duten lana ezagutzea.
- Lurraldeen bizitza kaltetzen duten ekimenen aurrean bizitza defendatzen duten herritarren mugimenduen funtsezko elementuak identifikatzea.
- Memoria historikoak eta narratiba alternatiboek etorkizun posibleak sortzeko duten garrantzia ulertzea.
- Genero-berdintasunari eta egun jakin horri buruz sentsibilizatzea.

Materialak

Orriak eta boligrafoak.
Analisi-taularen kopiak.

El futuro no se vende. Mujeres defensoras en pie de tierra
bideoa.

Internerako sarbidea,
informazioa bilatzeko.

Pinturak eta errotuladoreak.

Sakontze-materiala irakasleentzat:

Lurraldea megaproiektu estraktibisten aurrean defendatzeko podcast-sorta, ingurumen-eta gizarte-eskubideak defendatzen dituzten emakumeen Latinoamerikako sareak sortua.

2030 Agenda

Ardatza: Pertsonak.

GJH nagusi honi dago lotuta:

5 - Genero-berdintasuna

Hezkuntza-gaitasunak

Hizkuntza-komunikaziorako gaitasuna.
Gaitasun pertsonala, soziala eta ikasten ikastekoa.
Herritartasunerako gaitasuna.
Kontzientzia eta adierazpide kulturaletarako gaitasuna.

Feminismo komunitarioaren bost ekintza-eremuak. despatriarkalizatzeko metodologia⁷

Feminismo komunitarioarentzat patriarkatua zapalkuntza guztien sistema da. Ez da beste sistema bat gehiago, gizateria eta natura zapaltzen dituen sistema da, historikoki, eta egunero, emakumeen gorputzaren eta gorputz feminizatuen gainean eraikia. Patriarkatua ez da matxismoaren sinonimoa, askoz konplexuagoa da. Patriarkatua menderatze, zapalkuntza, esplotazio, diskriminazio eta indarkeria guztien sistema da. Horrek esan nahi du kapitalismoa, kolonialismoa, arrazakeria, matxismoa eta estraktibismoa patriarkatuak artikulatutako tresnak direla. Natura eta gizateria menderatzeko sistema gisa irauteko eta ugaltzeko artikulatzen ditu, botere-taldean mesedetan: oligarkikoak, lurjabeak, kapital transnazionalak, bankariak, estatuak, etab.

Ikuspegi horretatik, despatriarkalizazioak patriarkatua desarmatu eta suntsitu nahi du, komunitatea eta komunitateen komunitatea berrezartzeko, bizitza, pertsonak eta natura antolatze modu gisa. Despatriarkalizazioa lortzeko, egitura ukitu behar da.

Horretarako, bost ekintza eta borroka eremutatik egitea proposatzen da, bost dimentsio politikotatik: *gorputza*, *lurraldea*, *denbora*, *mugimendua* eta *memoria*. Bizitzaren dimentsio horiek ez dira bereiz existitzen, etengabe erlazionatzen dira elkarrekin.

- **Gorputza:** askatasun eta autokontrolerako leku gisa, adiskidetasun, maitasun, errespetu eta osagarritasuneko harreman positiboak sortzeko gaitasuna dutenak. Matxismoan, arrazakerian eta klasismoan oinarritutako botere-harremanak saihestuz. Emakumeen gorputza patriarkatuaren eraikuntza eta sostengurako dimentsio bat da.
- **Lurraldea:** bizi-eremu ukigarri eta ukiezin gisa, non harreman harmonikoak ezartzen ditugun *pachamama* edo amalurrarekin eta komunitate eta herrietako beste pertsona batzuekin. Patriarkatua agertzen den lekua ere bada, adibidez, estraktibismo moduan.
- **Denbora:** bizitzaren zaintzatik ondo bizitzeko esperientzia zikliko eta bakar gisa; horretarako, funtsezkoa da zaintza-lana partekatzea. Sistema patriarkalak denbora ekoizpenerako hartu du, esplotazioaren bidez, eta sistemak bizitzarako denborarik gabe uzten gaitu.
- **Mugimendua:** hasteko eta amaitzeko, proiektatzeko, antolatze, exijitzeko, ahotsa altxatzeko eta borroka kolektiboetan aliatzeko. Ezin da bakarka zapalkuntza-sistemekin amaitu.
- **Memoria:** gure sustraiak dira, gure arbasoekin lotzen gaituena, ahaztu behar ez diren antzinako jakinduriarekin eta informazioarekin, esperientziarekin, historiarekin, borrokekin, erresistentziekin eta gure amonen errebeldiekin lotzen gaituena. Zapalkuntza-sistemak memoria ezabatzen saiatu dira.

Komunitatea da despatriarkalizazioaren erdigune, xede edo horizonte politikoa. Metodologia hori “Mujeres construyendo Bolivia para vivir bien” Aukera Berdintasunerako Plan Nazonalean planteatu zen.

7. Guzmán, Adriana (2025). *Diplomado regional de educación despatriarcalizadora*. InteRed.

Saioaren garapena eta orientabide metodologikoak

IDENTIFIKATU ETA DESMUNTATU

1. UNEA. PRESTAKETA

- Hasi aurretik, feminismo komunitarioen definizioari eta hezkuntza despatriarkalizatzailetik bultzatzen diren bost elementuei buruz sakontzea gomendatzen zaie irakasleei.
- Bideoa aldeztu aurretik ikustea gomendatzen zaie irakasleei, ondoren ikasleen zalantzak argitu ahal izateko. [*El futuro no se vende. Mujeres defensoras a pie de tierra.*](#)

2. UNEA. JARDUERAREN GARAPENA

- Hasteko, ikasleei galdera hauek egingo zaizkie: Zuen ustez, zer da *“lurraldearen defendatzaile”* bat? Zer egiten dute? Nolako lekuetan bizi dira? Zergatik defendatu behar dute lurraldea? Norengandik edo zerengandik babestu behar dute? Ateratzen diren funtsezko ideiak arbelean idatziko dira.
- Ikasleei azalduko zaie hiru ingurumen- eta gizarte-arazori buruzko bideo dokumental bat ikusiko dutela, zeinetan herritarren mugimendu komunitarioetan parte hartzen duten hiru emakumek ematen dituzten azalpenak. Eta bideoa proiektatuko da: [*El futuro no se vende. Mujeres defensoras a pie de tierra.*](#)
- Bideoa ikusi ondoren, bertan ikusitakoarekin lotzen dira haien inpresioak eta aldeztu aurreko ideiak: *Imajinatzen al zuten inguruko lurraldeetan ere badirela defendatzaileak? Horrela imajinatzen ote zituzten? Ezagunak egiten al zaizkie kontatzen dituzten lurralde-arazoak? Mobilizatzea merezi duela iruditzen zaie?*
- Bideoa ikusi ondoren, hiru taldetan banatuko dira, eta talde bakoitzari lurralde-arazo bat esleituko zaio, feminismo komunitarioaren bost elementuetatik aztertu beharko duena. Horretarako, irakasleak despatriarkalizazio-metodologia azaldu beharko du, testuingurua emanaz eta bost elementuak azalduz. Ikasleek bideoan jasotako defendatzaileen kontakizunetan eta Internet bidez bil dezaketen informazio osagarrian oinarrituta egin beharko dute analisia, eta talde bakoitzak taula honen kopia bat izango du gida gisa erabiltzeko.
- Talde-lanari ekin aurretik, tarte bat utziko zaie aztertu beharreko edukia ezagutzeko, eta, ondoren, bideoa bigarren aldiz ikusiko dute, aztertu beharreko gaiei arreta emanaz.
- Taldekako analisia egin ondoren, beren aurkikuntzak eta ondorioak denen aurrean aurkeztuko dituzten bozeramaileak aukeratuko dira.

GORPUTZA (aztertzea problematika horietan gertatzen diren botere-harremanak, nork gauzatzen dituen eta nola, lurraldeetan eta inguruko pertsonen ongizatean eraginez)	
LURRALDEA (zer ondorio dituzten problematikek lurraldean, bai ingurumenean, bai herritarren bizitzan, bai osasunean, bai eta kasuan kasuko lurraldeetako politikan ere)	
DENBORA (problematika horiek denboran zehar izan dituzten ondorioak eta bizitzaren zaintzarekin izan duten harremana)	
MUGIMENDUA (emakumeak edo emakume-erakundeak bilatzea eta borroka horietan duten papera ikertzea, baita gazteen zeregina ere)	
MEMORIA (lurraldeko iraganeko borroken memoria berreskuratzea)	Adibidez: Burgos- Gamonal, EH – Lemoiz.
NABARMENDU NAHI DITUZUEN BESTE GAUZA BATZUK	

3. UNEA. DENEN ARTEAN GOGOETA EGITEA LURRALDEAREN DEFENDATZAILEEN HISTORIEI BURUZ.

- Desberdintasunik ikusten al duzu bideoak planteatzen dituen hiru kontakizunen artean?
- Zer eginkizun dute emakume defendatzaileek eta zer harreman dute zaintzarekin? Eta gazteek?
- Zuen ustez, garrantzitsua al da alderdi kolektibotik lan egitea? Zer onura ditu gauzak bakarka egitearekin alderatuta?
- Hiru defendatzaileen kontakizunetan entzundakotik eta zeuek egingako ikerketatik, zerk harritu zaituzte gehien?

Ekin

4. UNEA. EKOTOPIAK.

- Irakasleak *kontranarratiba*⁸ eta *narratiba alternatiboen*⁹ kontzeptuak aurkeztuko ditu, eta bideoan planteatzen diren hiru kasuekin lotuko

8. **Kontranarratiba:** gertakari baten edo historiaren kontaketa edo perspektiba bat da, narratiba hegemoniko nagusiari aurka egiten diona, eta beste kontakizun bat planteatzen du, argumentuak desmuntatzen dituena eta gertaera berari buruzko beste begirada batzuk ematen dituena. Adibidez, Stop Guggenheim Urdaibai plataformaren kasuan, kontranarratiba bat sortu dute proiektuaren kontra, bai eta garapen turistikoaren eta ekonomikoaren garrantzia oinarri hartuta proiektu hori sustatzen duten eragileek kontra ere. Kasu honetan, plataformaren kontranarratibak erdigunean jartzen du bizitza, eta proiektu honek inguruan duen eragin ekologiko eta sozialari buruzko argudioak ematen ditu.

9. **Narratiba alternatiboak:** Nahiz eta batzuek bi terminoak sinonimotzat jotzen dituzten, InteRed-en, kasu honetan, esanahi berri bat eman diogu, ez lehenik zeuden narratiben aurkako erreakzio gisa, baizik eta proiektuaren oinarrituta sortzen diren narratiba gisa edo premisa jakin batzuetatik (hala nola pentasamendu antikapitalista, despatriarkalizatzailea, arrazakeriaren aurkakoa eta justizia sozialekoa) sortzen diren errealitate gisa. Batzuetan, xedea da beste latitude batzuetatik datozen eta mundua ulertzeko beste modu batzuetatik sortu diren kontakizunei ikusgarritasuna eta garrantzia ematea, baita beste kosmobisio batzuei ere, diskurtso hegemoniko, heteropatriarkal, kapitalista eta zuriarekin bat ez etortzeagatik baztertuta egin zirenak, barbaroak edo atzeratuak zirelakoan. Adibidez, Huerta Molinillo elkarteak bizitza erdigunean jartzen duen bizi- eta garapen-eredu bat deskribatzen duen narratiba bat planteatzen digu, arlo kolektibotik funtzionatzen duena, eta pertsonen osasuna eta planeta errespetatzen duten ekoizpen-moduak bere kontakizunaren erdigunean jartzen dituena. Are gehiago, beren aitona-amonen memoria eta haien bizimoduak eta tradizioak berreskuratzea eta errebindikatzen dituzte, eta balioa ematen diete.

ditu. Bizileku ditugun lurraldeez jabetzeak duen garrantzia azpimarraituko du, eta adieraziko du horretarako nahi ditugun etorkizunak erai-ki behar ditugula gaur egun, bizitza erdigunean jartzen dutenak eta modu duinean bizitzeko aukera ematen dutenak.

- Atal honetan, narratiba eraldatzaileetatik lan egitea da proposamena, eta kontakizun ekotopikoak sortzea “Etorkizuneko egunkari”¹⁰ batean. Ekotopia kontakizun futurista bat da, naturarekin, justizia sozialarekin eta pertsona guztientzako eta planetarentzako bizi-eredu iraunkor eta duin batekin orekan bizi diren gizarteak planteatzen dituenak, eta hori da, hain zuzen, ikasleekin landuko dena. Dagoeneko osatuta dauden talde berberetan, pertsonentzako eta haien bizileku diren lurraldeentzako etorkizun itxaropentsu horien kontakizun ekotopikoak sortu beharko dituzte, nahi duten sorkuntza-modua erabiltuta, eta etorkizuneko egunkari hori osatzen duten elementu gisa egituratu beharko dituzte (elkarriketak, albisteak, iritzi-zutabeak, zerrenda komikoak...). Kontakizuna kide guztien artean sor dezakete, rolak bana ditzakete... Hurrengo taulak ikasleei lagun diezaieketen pista batzuk ematen ditu.

- Ekotopia horietara iristek ziurgabetasuna sor dezake, batzuetan “nola” erako galderek konplexuegiak diruditelako, baina erantzun horiek aurkitzeak elkarrekin pentsatzea dakar, komunitatetik, taldetik. Eta “nola” horiek bilatzera bultzatuko dituenak da helburu ilusionagarri eta itxaropentsuak izatea, istorioetan islatutako beste etorkizun posible batzuk sortzea eta irudikatzea. Kasu honetan, ikasleei eskatuko zaie ez kezkatzeko hainbeste “nola” horietan pentsatzeaz, baizik eta beren irudimena erabiltzeko nahi duten etorkizun hori irudikatzeko.
- Etorkizuneko egunkari itxurako kontakizun ekotopikoak horma-irudi batean jarriko dira ikastetxeko leku ikusgarri batean, hezkuntza-komunitateko gainerako kideak sentsibilizatzeko. Bigarren Hezkuntzako mailen artean etorkizuneko egunkariak trukatzeko ere sustatuko da.

10. [La Intersección](#) taldearen jardura batean oinarrituta.

Kontakizun ekotopikoen erreferentzia batzuk

Era berean, El Salto Diario egunkarian argitaratutako kontakizun ekotopikoen adibide batzuk uzten dizkizuegu:

- **Ecotopías:** [*Imaginar el futuro para cambiar el presente.*](#)
- **Unicornio Bakano:** [*Relato finalistas del I Certamen de relatos ecotópicos de Ecologistas en Acción.*](#)
- **Néctar:** [*Relato finalista del I Concurso de relatos ecotópicos de Ecologistas en Acción.*](#)

Gogoeta

- Jakintzak eta ezagutzak aitortzea, baloratzea eta berreskuratzea, herrietako historietan emakumeek egiten duten ekarpena ikusaraziz.
- Zainketei balioa ematea bizitzari eusteko oinarri gisa, bai eta zaintza horiek egiten dituztenei ere, izan gure esperientzia indibidualetan, izan egitura-mailan, eta horien inguruan sortzen diren desberdintasunak arazo bat direla ikustea.
- Izaki interdependente eta ekodependente garan heinean, geure nortasunari eta bizipenei buruz hausnartzea.

BATXILERGOKO ETA LANBIDE HEZIKETAKO MARTXOAREN 8KO SAIOA GUATEMALAKO EHULEAK BEREN DUINTASUNAREN ETA LANAREN DEFENTSAN.

Ikaskuntza-helburuak

- Gogoeta egitea antzinako kultura indigenen eskubideez, haien jabetza intelektuala eta haien kulturaren kontserbazioaz.
- “Jabetze kulturalaren” kontzeptua eta lurraldearen defentsarekin duen lotura ulertzea.
- Modaren sektoreko alternatiba bidezko eta iraunkorrei buruz hausnartzea.
- Genero-berdintasunari eta egun jakin horri buruz sentsibilizatzea.

Materialak

Analisi-taularen kopiak
Boligrafoak eta koaderno pertsonalak
Errotuladoreak
Paper jarraitua
Zelo

[Video Tejedoras Guatemaltecas en defensa de su dignidad y su trabajo.](#)
bideoa.

• Irakasleentzat gomendatutako kontsulta-materiala: [Los tejidos son los libros que la colonia no pudo quemar.](#) Milvia Aspuc.

Sakontzeko kontsulta-materiala: [Rexistir.](#)

[Tejiendo cuerpos-territorios.](#)
Sakontzeko kontsulta-materiala: [5 cosas de las que no te das cuenta cuando defiendes la apropiación cultural.](#)

[Txartelak.](#)

2030 Agenda

Ardatza: Pertsonak

GJH nagusi honi dago lotuta:
5 - Genero-berdintasuna

Hezkuntza-gaitasunak

Hizkuntza-komunikaziorako gaitasuna.
Gaitasun pertsonala, soziala eta ikasten ikastekoa.
Herritartasunerako gaitasuna.
Kontzientzia eta adierazpide kulturaletarako gaitasuna.

Testuingururako sarrera

Neokolonialismoa antzinako potentzia kolonialek eta enpresa transnazionalak herrialde deskolonizatuetan edo hegoalde globalean gauzatzen duten botere ekonomikoa da, justizia soziala eta subiranotasunerako eskubidea eragozten dituen.

Guatemalako Emakumezko Ehule Maien Mugimendu Nazionala bere lurraldeko mineralez, basoez edo ibaiez ez ezik, antzinako kulturaz eta ezagutzez ere jabetzen den eredu neokolonialari aurre egiteko sortu zen.

Gerriko ehungailuetan egindako arropa tradizional maia, milaka urtetan modu komunitarioan transmititutako jakintzen emaitza da. Horien marrazkiek zentzu espirituala eta kulturala dute, eta, kasu askotan, erritu sakratuekin lotuta daude. Huipilen diseinuen edertasunak (brusa tradizionala brodatu sinbolikoekin) iparralde globaleko enpresen interesa piztu du, diseinuen eskusibotasuna izan eta egiletza intelektualaz jabetu nahi baitute.

Sinboloez eta koloreez harago, ehun maiak beren kosmobisioaren, kosmosarekiko harremanaren eta bizitzarekiko duten maitasun sakonaren adierazpena dira. Emakumezko Ehule Maien erresistentziak haien eskubideak errespetatzea eta jabetza intelektual kolektiboa eta antzinakoa babestea eskatzen du¹¹.

Jarduera honetan landuko diren ehun maien kasua “kultura jabetzearen” kasu bat da, hau da, beste kultura bateko elementuak hartzea edo bereganatzea, sarritan jatorrizko esanahia ulertu gabe edo behar bezalako errespeturik gabe. Zer lotura dute jabetze kulturalak eta lurraldearen defentsak? Lurraldearen ikuskera ingurune natural gisa ez ezik, nortasun eta kultura gisa ere ulertzen den unetik, jabetze kulturala antzinako ezagutzaren eta sorkuntzen estraktibismo-modu bat da, eta komunitateek beren ekoizpenei egozten dizkieten esanahi kulturalak mespretxatu eta desagerrarazi egiten ditu. Garrantzitsua da, halaber, lurrari buruz hitz egiten dugunean egingo litzatekeen botere-harremanen analisi bera egitea.

Hezkuntza deskolonizatzeko dimentsioak¹²

- **KULTURARTEKOTASUNA:** Deskolonizatzeko (hau da, norberaren gorputzaren sinesmen, imaginario eta pertzepzioen sistema bat desagertatzeko) ezinbestekoa da **jakitea nor naizen, nondik natorren, nor garen, zein den nire gorputzean dudan memoria, zein den bizileku dudan lurraldearen memoria**. Aztertu dugun zapalkuntza-egiturak berekin ekarri du geure buruei eta gure lurraldeari uko egitea. Kulturartekotasuna ezinbesteko urratsa da deskolonizaziorako; abiapuntu gisa hartuko dugun lurralde material epistemologikoa, politikoa eta afektiboa da.
- **KULTURARTEKOTASUNA (KRITIKA):** Hainbat hamarkadatan, hezkuntza herrien eta sektore ahulen kulturarteko eredueta eredu inklusiboetan zentratu da. Askotan, kategoria horrek klasean,

11. Hemendik aterata: Morán, Charo y Garúa S. Coop. Mad. (2025). *Educar para el cuidado de las personas y el planeta: actividades ecosociales en las aulas*. InteRed.

12. Guzmán, Adriana (2025). *Diplomado regional de educación despatriarcalizadora*. InteRed.

arrazan, generoan eta lurraldean oinarritutako beste botere-harreman batzuk ezkutatu ditu. Deskolonizazioak kulturartekotasuna planteatzen du jakintzei, ezagutzei, esperientziei, zapalkuntza komunei eta zapalkuntza horiek desegituratzeko antolaketa-beharrari buruzko elkarrizketa gisa. Orduan, kulturartekotasuna berdinen artean bakarrik da posible, edo hezkuntzak alde aurreko jarrera bat sortu behar du botere-harremanei begiratzeko eta berdintasunetik behatzeko, kulturen arteko elkarrizketak lortzeko (migrazioari, aniztasunari eta abarri buruzkoak).

- **HIZKUNTZA:** Kolonizazioa posible egiteko, hainbat elementu inposatu ziren: denbora eta lana ulertzeko modua, erlijioa eta hizkuntza –ofiziala eta bakarra–. Abya Yalaren kasuan, gaztelania inposatu zen horren orde, eta beste kolonizazio-prozesu batzuetan ingelesa eta frantsesa inposatu ziren hizkuntza hegemoniko gisa. Hizkuntza da pentsatzeko, izateko, jakiteko eta sentitzeko modua deskolonizatzeko funtsezko dimentsioa, lurraldea, espazioa.

Saioaren garapena eta orientabide metodologikoak

IDENTIFIKATU

1. UNEA. GAIA ARDATZ.

- **Bideoa** ikusi aurretik, ikasleei eskatuko zaie bideoa ikustean sortzen zaizkien ideia nagusiak beren koadernoan idazteko.
- Bideoa lehen aldiz ikusi ondoren, ikasleak taldetan banatuko dira, eta galdera hauek landu beharko dituzte: Zer esan nahi du lurraldearen defentsak? *Zer zerikusi du lurraldearen defentsak Guatemalako emakumezko ehuleen elkarteko kideek planteatzen dituzten arazoe-kin? Entzun al duzue “jabetze kulturalari” buruz hitz egiten? Zuen ustez, zer da?*

DESMUNTATU

2. UNEA. BEGIRADA KOKATUA.

- Ikasleak taldetan banatuko dira eta, bideoa bigarren aldiz ikusi ondo-
ren, horren edukia hezkuntza deskolonizatzeko hiru dimentsioetan oinarrituta aztertze-
ko eskatuko zaie:

KULTURARTEKOTASUNA. Nortasun kulturala eta komunitarioa.	
KULTURARTEKOTASUNA Lurraren defentsarekin lotuta planteatzen dituzten problematikak eta ekimenak. Detektatzen dituzun botere-harremanak.	
HIZKUNTZA Nola erabiltzen dute emakumeek beren hizkuntza maia beren lana eta defentsa azaltzeko?	
BILATU BIZILEKU DUZUN LURRALDEAN EZAGUTZEN DUZUN BESTE KASUREN BAT, JABETZE KULTURALAREN ADIBIDE DENA.	

- Analisia egin ondoren, talde bakoitzeko bozeramaile batek azalduko ditu ondorioak eta aurkikuntzak.

Ekin

2. UNEA. FAST FASHION¹³

- Mendebaldeko janzkera eta maien komunitate indigenetako janzkera tradizionalak alderatzea proposatuko diegu ikasleei, arreta berezia jarritz fast fashion¹⁴ delakoan. Horretarako, [txartel](#) hauek erabiliz, janzkera mota bietarako informazioa bereiztea proposatuko diegu.
- Jarraian, horma-irudi/collage bat egitea proposatuko diegu. Bertan, aurreko jardueratik ateratako alderdiak jasoko dira. Horrez gain, horma-irudiarentzako izenburu bat aukeratzeko eskatuko diegu, jardueraren ideia garrantzitsu bat islatuko duena, “publizitate-slogan” gisa.
- Horma-irudiak ikastetxeko leku ikusgarri batean jarriko dira —hala nola, Bigarren Hezkuntza eta Batxilergoko korridoreetan edo sarre-
ran— gainerako hezkuntza-komunitatearekin partekatze.

3. UNEA. GOGOETA EGITEA.

- Nola lagundu diezaiekegu ehule maiei beren ehungintzako antzinako artearen jabetza intelektual eskuratzeko borrokan?
- Zer zerikusi du haien borroka patriarkatuarekin eta kolonialismoarekin?
- Zer alde ikusten duzue ehule maien janzkera tradizionalaren eta egungo mendebaldeko modaren artean? Zer inpaktu ekosozial ditu janzteko modu bakoitzak?
- Zer irizpide izan ditzakegu arroparen kontsumo kontzienteagoa egiteko?

Gogoeta

- Lurraldea defendatzea nortasuna eta kultura defendatzea ere badela ulertzea, eta jabetze kulturala estraktibismoaren eta lurraldearen okupazioaren beste modu bat dela.
- Guatemalako ehuleen sormenen defentsa ulertzea, interseksionalitatek eta memoriatik abiatuta, eta, halaber, ulertzea historiak eta iraganeko borrokek zeharkatzen dituztela, landa-eremuetako indigena eta emakumeak diren aldetik.
- Zaintzen eta denboraren ikuskeraren eta ehuleen artisau-jarduera profesionalaren arteko harremanari buruzko gogoeta egitea. Emakumeek banaka eta komunitatean gauzatzen dituzten jarduera tradizionalarekin erlazionatzea, hala nola kakoratz-lana egitearekin edo herriko jaietan janaria prestatzearekin.
- Guatemalako emakume maien irudiaren folklorizazioari eta exotizazioari buruzko gogoeta egitea, kultura-kontsumorako objektu bihurtu direla aintzat hartuta.
- Proposamenak aurrera eramateko arlo kolektibotik pentsatzearen eta jardutearen garrantzia ulertzea.

13. Hemendik ateratako jarduera: Morán, Charo y Garúa S. Coop. Mad. (2025). *Educación para el cuidado de las personas y el planeta: actividades ecosociales en las aulas*. InteRed.

14. Moda azkarra, edo *fast fashion*, modaren industriako negozio-eredu bat da. Haren ezaugarria da jantziak azkar eta eskala handian ekoizten direla, eta prezio baxuetan, pasarelako azken joerak imitatuz. Eredu horrek berrikuntzen etengabeko eskaerari erantzun nahi dio, ekoizpen- eta salmenta-ziklo oso laburrekin, eta horren ondorioak dira askotan kalitate eskaseko arropa egiten dela eta ingurumen- eta gizarte-inpaktu esanguratsua duela.

Argitalpen hau Garapenerako Nazioarteko Lankidetzaren Espainiako Agentziaren (AECID) finantza-laguntzarekin egin da, «Herritartasun global baten aldeko 4.7 helburua: 2030ean gure konpromisoa betetzea» hitzarmenaren kontura (2022/PCONV/000319)

InteRed

Argitalpenaren edukiaren erantzukizun osoa InteRed erakundeari dagokio, eta ez du, ezinbestean, AECIDen iritzia islatzen.

Finantzaketa:

Azalaren diseinua PURA QUITERIA